

CERCETAREA CONCEPTULUI CONCURENȚEI

Victoria NICOLAEV

Universitatea Tehnică a Moldovei, Facultatea Construcții, Geodezie și Cadastru,
Departamentul IDEI, Programul Drept, Grupa DP-1905, Chișinău, Moldova.

Rezumat. Constituția Republicii Moldova, a proclamat în anul 1994 - piața, libera inițiativă economică, concurența loială ca factori de bază ai economiei Republicii Moldova. Deopotrivă cu dreptul de proprietate privată și libertatea activității de întreprinzător, concurența constituie condiția esențială pentru dezvoltarea unei economii naționale eficiente și îmbunătățirea nivelului de trai al populației. Astfel, libera concurență este un element-cheie al unei economii de piață deschise. Aceasta stimulează performanțele economice și oferă consumatorilor o paletă mai largă de produse și servicii de o mai bună calitate și la prețuri mai competitive. În acest sens, pentru a înțelege mai bine acest concept, ne propunem, în acest articol, să reflectăm asupra conceptului concurenței, prin prisma referințelor la originile istorice a acestui termen, la delimitarea noțiunilor de concurență perfectă și imperfectă, totodată, detaliind termenii de concurență loială și neloială și specificând formele concurenței neloiale.

Cuvinte cheie: antreprenoriat, activitate antreprenorială, concurență, concurență perfectă, concurență loială, concurență neloială.

Introducere

Dicționarul limbii române prevede mai multe definiții ale concurenței, printre care „rivalitatea, disputa dintre doi agenți economici de a produce și vinde bunuri similare sau substituabile în condițiile cele mai avantajoase pentru ei” sau „întrecere, rivalitate într-un domeniu de activitate”. De-a lungul anilor, la baza dezvoltării ideii de concurență, a stat principiul rațional al faptului că piața nu poate asigura bunăstarea consumatorilor fără existența surselor alternative ale produselor sau serviciilor.[8] Acest lucru demonstrează faptul, că concurența este în strânsă legătură cu libertatea consumatorilor de a alege. De aceea, putem preciza că unul din scopurile concurenței este de a satisface cererea consumatorilor. Alt scop, care este important de menționat, întrucât stă la baza evoluției, este scopul de inovare. Prin prisma concurenței, a practicilor de concurență loială, firme mici și mari, la nivel local, național sau global au rolul de a se dezvolta și de a fi prima alegere a consumatorilor. Iar pentru acest lucru este necesar pentru orice întreprindere să fie într-un proces de învățare continuu. Rivalitatea, menționată anterior, efectuată în limite legale și bună credință, poate duce la continua perfecționare a unei organizații și de ameliorare a produsului sau serviciului prestat. Pe de altă parte, concurența nu a fost întotdeauna practică în limite legale, dimpotrivă, multe organizații sau firme au recurs și recurs în continuare la activități ilegale cu scopul de a avea un profit mai mare. În legislația națională acest fenomen este cunoscut sub termenul de concurență neloială. O tangență similară condițiilor de existență a concurenței loiale și neloiale o au termenii de concurență perfectă și imperfectă. Astfel pentru a înțelege condițiile existente protecției concurenței loiale și neloiale este important să analizăm unde își are originea fenomenul concurenței, care sunt formele ei și condițiile pentru a întruhipa aceste forme.

Conceptul concurenței

În Republica Moldova cultura concurențială este încă redusă, din motivul că însăși termenul de concurență își are originea legală abia în 1994, când Constituția Republicii Moldova a declarat piața, libera inițiativă economică și concurența loială ca fiind factorii de bază a Republicii Moldova [11]. Cu toate acestea, fenomenul concurenței a existat demult, născându-se odată cu apariția comerțului, deoarece deși nestudiat pe acele timpuri, mereu a existat o competiție

între producători sau prestatorii de servicii. În teoria economică conceptul de concurență a fost mereu tratat în sens contradictoriu, iar întrebările ce stau la baza acestei abordări este analiza concurenței ca stare și proces.

Astfel, bazându-ne pe această idee, concurența poate fi cercetată din două unghiuri, statică sau dinamică. În istorie, fenomenul concurenței a trecut prin mai multe noțiuni și perspective, până s-a dezvoltat spre conceptul cunoscut și abordat la moment. Ținând cont de aceasta, ne vom referi la fenomenul concurenței din două perspective, perspectiva clasică la cea neoclasică, reprezentată prin modelul concurenței pure și perfecte. Renumitul economist, om politic și filozof scoțian Adam Smith a atins subiectul concurenței, în celebra lui carte „Avuția Națiunilor”, care fusese una dintre primele încercări din acea perioadă de a descrie industria și comerțul din Europa. În special, această carte conține idei despre conceptul clasic de concurență, care după părerea autorului, conduce spre „binele colectiv suveran” prin intermediul „mâinii invizibile a pieții” [1], astfel, ea fiind un obiectiv de atins, un scop în sine [3]. Susținem această părere, deoarece concurența realizează, după un principiu general, adaptarea cererii și ofertei, sub imbold exclusiv al interesului propriu, disciplinând prin ea însăși, în mod natural, întreaga activitate economică și a comerțului.

Pe de altă parte a acestui concept, îl putem menționa pe Joseph Schumpeter, celebrul economist austriac, care a pus bazele cunoscutului termen de distrugere creatoare prin competiție sau concurență. În cartea sa „*Capitalism, socialism și democrație*”, economistul a pus bazele unei noi idei, total diferite de restul, în care și-a expus propriul punct de vedere, cu referință la cum se dezvoltă și cresc economiile. Ceea ce avea termenul de evoluție, autorul i-a dat un nou nume, distrugere creativă, însemnând modul în care lucrurile noi apărute le distrug pe cele vechi. „*Același proces de mutație industrială - dacă îmi permiteți acest termen biologic - care revoluționează neconținut structura economică din interior, distrugând neconținut vechea, creând neconținut una nouă. Acest proces de distrugere creativă este faptul esențial despre capitalism*”, a menționat el, în celebra sa carte [2].

În comparație cu economia clasică, care analizează concurența ca un proces dinamic, teoria prețului, apărută în secolul XIX, se axează pe proprietățile echilibrului pieții. Viața economică contemporană este o lume a prețurilor. Această teorie a pus bazele și a determinat dezvoltarea noțiunii structurale și statice de concurență: concurența pură și perfectă. Concurența perfectă e o noțiune statică, în care dacă se respectă condițiile modelului, nici o persoană ce participă în cadrul concurenței nu poate câștiga superioritate asupra celorlalți. Desigur, aceasta rezultă într-o încetinire a procesului concurențial. În cadrul concurenței perfecte există o asemenea situație: toți vânzătorii își vând toată producția la prețul pieței, iar toți cumpărătorii pot cumpăra la prețul pieței atât cât doresc, fără a influența piața. Potrivit fondatorul Școlii economice de la Chicago, Frank Knight [7], cunoscutul economist-conservator, care a elohorat acest concept, concurența perfectă apare atunci, când sunt îndeplinite concomitent următoarele condiții: transparența perfectă a pieței, care presupune ca deciziile agenților economici să fie luate în condiții de informare perfectă, informațiile fiind referitoare la calitatea și natura produselor și asupra prețului; mobilitatea perfectă a factorilor de producție; această condiție presupune ca factorii de producție primari, munca și capitalul, să fie investiți acolo unde vor fi folosiți cel mai bine. Cu toate acestea, opinia celebrului economist este, că concurența nu poate fi perfectă. Ideile sale despre concurența perfectă sunt strâns legate de incertitudine și profit, descrise în unele dintre cele mai importante lucrări ale sale „*Risc, incertitudine și profit*”[4].

În mod pur teoretic, dacă criteriile de mai sus vor fi îndeplinite, atunci se poate vorbi despre o concurență perfectă, însă după cum am menționat mai sus, teoria prețului a determinat dezvoltarea noțiunii statice de concurență: concurența pură și perfectă. Acești doi termeni nu pot fi confundați între ei și este important să se facă o distincție clară. Aceeași idee a fost promovată de renumitul economist Gilbert Abraham-Frois. Astfel, concurența este pură, atunci când sunt îndeplinite concomitent trei condiții: **atomicitatea**, care presupune existența unui număr suficient de mare de agenți economici (vânzători și cumpărători) de dimensiuni neglijabile, în raport cu

piața și nici unul dintre ei neputând influența semnificativ piața; **omogenitatea produsului**, ceea ce presupune că pe piață există bunuri echivalente, identice fără deosebiri între ele, neexistând diferențierea produselor și nici publicitate; **intrarea și ieșirea liberă pe piață**, care presupune să nu existe nici o barieră juridică sau instituțională care să limiteze intrarea noilor concurenți într-un domeniu de activitate, ramură sau industrie. Eficiența producătorilor va fi determinată exclusiv prin mijloacele economiei de piață [9]. Astfel, concurența pură și perfectă este concepută pe baza existenței concomitente a celor cinci ipoteze menționate. Profesorul român Octavian Căpățână consideră, că o astfel de piață, pură și perfectă, nu există în realitate și suntem în prezența unui model static, care ne servește ca termen de referință[3]. Suntem de aceeași opinie și susținem, că acesta este un model teoretic, abstract și ideal, iar în practică nu este posibil ca toate cele cinci condiții să existe simultan. Respectiv, putem concluziona, că în cadrul oricărei economii de piață, este prezentă concurența imperfectă, cu o varietate de forme.

Concurența neloială

Concurența licită, fiind una din legile de forță ale economiei de piață, constituie un autentic factor de selecție economică a agenților economici, fără ca cineva să poată fi tras la răspundere juridică pentru eșecul în afaceri al unui agent economic, participant la lupta de concurență. De aceea, întreprinzătorilor li se interzice să folosească mecanisme care suprimă sau care înlătură concurența, cum ar fi: practicile monopoliste și actele de concurență neloială. Făcând o trimitere la termenul de concurență perfectă și pură, putem preciza, că antonimul acestui fenomen este concurența imperfectă, care cuprinde următoarele tipuri de concurență: - concurența monopolistică, reprezentată prin existența unui mare număr de firme, posibilitate limitată de stabilire a prețului, inexistența barierelor la intrarea pe piață; - oligopolul, caracterizat printr-un număr mic de firme, posibilitate redusă de stabilire a prețului, existența unor bariere la intrarea pe piață, monopolul, cunoscut după criteriile: existența unei singure firme, posibilitate considerabilă de stabilire a prețului, sisteme complete de bariere la intrarea pe piață oligopsonul și monopsonul [3]. După cum vedem practicile abuzive din partea agenților economici în rivalitatea lor cu alte întreprinderi, sunt aceleași în cazul delimitării fenomenelor de concurență imperfectă și neloială. Cel de-al doilea termen, concurența neloială, a trezit interesul multor cercetători în domeniu. Potrivit unor opinii din literatura de specialitate, prin concurența neloială se subînțelege „orice act sau fapt săvârșit în domeniile deschise dreptului concurenței, de atragere a clientelei prin mijloace contrarii uzanțelor cinstite în activitatea comercială”[9]. Astfel, fapta de concurență neloială presupune folosirea de către un comerciant a procedurilor abuzive, în scopul de a deturna sau de a încerca să deturneze clientela altui comerciant, care își desfășoară afacerile în același domeniu sau, cu alte cuvinte, pe aceeași piață relevantă. Autorii ruși Șastico A.E., Komkova A.A. și Kurdin A.A., definesc concurența neloială ca „*spectru larg de tipuri de comportamente oportuniste a participanților existenți, actuali și potențiali la piața de mărfuri, care prejudiciază concurenții, în procesul competiției pe piață sau în legătură cu intrarea pe piață (retragerea de pe piață)*”.

În România, în 1982, epoca în care piața liberă nu exista pe teritoriul statului vecin, Yolanda Eminescu, juristă de origine română, atribuiseră concurenței neloiale următoarea semnificație: „*este un act de încălcare a obligației de a respecta anumite reguli de conduită în activitatea profesională și comercială*”[6]. Căpățână O., înțelege prin concurență neloială „*săvârșirea, în domeniile deschise competiției economice, a unor fapte contrare legii sau uzanțelor cinstite ale activității comerciale, în scopul captării clientelei unor rivali de pe piața relevantă, producându-le astfel prejudicii materiale sau morale, prezente sau eventuale*” [5].

În urma tuturor definițiilor date termenului de concurență neloială, putem afirma că acest fenomen reprezintă un spectru larg de categorii de comportamente oportuniste a participanților actuali și potențiali la piața de mărfuri, care dăunează concurenților și/sau consumatorilor, în procesul competiției pe piață, pentru piață sau în legătură cu intrarea sau ieșirea de pe piață.

În Republica Moldova, politica de concurență și cadrul legal-normativ în domeniul de protecție al concurenței își au originea la începutul anilor 90 ai secolului XX, concomitent cu lansarea unor ample transformări social-economice și cu schimbarea rolului statului în economie [11]. Astfel, așa cum am menționat și anterior, în 1994, Constituția Republicii Moldova a declarat piața, libera inițiativă economică și concurența loială ca fiind factorii de bază a Republicii Moldova. Conform prevederilor art.126 alin. (2) din Constituția RM, statul trebuie să asigure „protecția concurenței loiale, crearea unui cadru favorabil valorificării tuturor factorilor de producție” [12]. Totodată, prin semnarea Acordului de Asociere între Republica Moldova, pe de o parte, și Uniunea Europeană și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice și statele membre ale acestora, pe de altă parte, Republica Moldova și-a asumat angajamentul în sensul respectării principiilor economiei de piață libere, dezvoltării durabile și multilateralismului efectiv (art. 2, pct. 2 din Acordul de Asociere) [9].

Concluzii

În concluzie putem menționa, că noțiunea de concurență trebuie privită ca o categorie complexă, multilaterală, o trăsătură esențială a economiei de piață. În contextul celor expuse considerăm, că concurența reprezintă rivalitatea economică, existentă sau potențială, între două sau mai multe întreprinderi independente, rivale pe o piață relevantă, care tind în mod legitim să obțină condiții mai favorabile de producere, cumpărare și vânzare a mărfurilor și serviciilor, iar acțiunile lor limitează efectiv posibilitățile fiecăreia dintre ele de a influența unilateral asupra condițiilor generale de circulație a produselor pe piața respectivă. Scopul concurenței este de a stimula progresul tehnico-științific și creșterea bunăstării consumatorului.

Mulțumiri: Aș dori să aduc mulțumiri titularului cursului Dreptul Afacerilor, conf. univ. dr. Ina Bostan, cu ajutorul căruia am reușit să elaborez acest articol.

Bibliografie:

1. SMITH, A. *Avuția Națiunilor*. Chișinău: Universitas, 1992.
2. SCHUMPETER, J. *Capitalism, Socialism and Democracy*. London: Harper & Brothers, 1942.
3. MAXIM, I., BULMAGA, O. *Problematika definerii și clasificării concurenței*. In: Analele Științifice ale Universității Cooperatist-Comerciale din Moldova, , nr. 11(2), 2013.
4. RAKOW, T. *Risk, uncertainty and prophet: The psychological insights of Frank H. Knight. Judgment and Decision Making*, 5, 458–466, <http://journal.sjdm.org/10/10625a/jdm10625a.pdf>
5. CĂPĂȚĂNĂ, O. *Noțiunea concurenței neloiale*. În: Revista de drept comercial, nr. 11, București, 1998.
6. EMINESCU, Y. *Tratat de proprietate industrială*, vol. 1. Creații Noi, Editura Academiei, București, 1982.
7. The Editors of Encyclopaedia Britannica. (2020). Frank Hyneman Knight | American economist Encyclopedia Britannica. [online]. [accesat 20.01.2021]. Disponibil: <https://www.britannica.com/biography/Frank-Hyneman-Knight>
8. http://ier.gov.ro/wp-content/uploads/publicatii/Politica_concurenta.pdf
9. GORINCIOI, C. Cercetarea instrumentelor juridice de contrafacere a actelor de concurență neloială. Teză de doctor în drept. UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA, 2019.
10. ABRAHAM-FROIS, G. *Economia Politică*. București: Editura Humanitas, 1994, p.216.
11. PROGRAMUL NAȚIONAL în domeniul concurenței și ajutorului de stat pentru anii 2017-2020, [online]. [accesat 20.01.2021]. Disponibil: <https://competition.md/slidepageview.php?l=ro&idc=103&t=/Documente-de-politici/Programul-national-in-domeniul-concurentei-si-ajutorului-de-stat>
12. Constituția Republicii Moldova, adoptată la 29 iulie 1994.